

22.11.2022

Henkilöstöpalveluyritysten liitto HPL:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp)

Henkilöstöpalveluyritysten liitto HPL

HPL edustaa yksityistä työnvälitystä eli henkilöstöpalveluyrityksiä ja yksityisiä työllisyys- ja valmennuspalveluiden tuottajia. HPL:n jäsenyritysten määrä on reilu 400. HPL:ssä yksityisten työllisyys- ja valmennuspalveluja tuottavien yritysten edunvalvonta on vahvistunut, sillä Suomen Kasvupalvelujentuottajat Kaspa on lopetettu ja osa yrityksistä siirtyi kevään 2022 aikana HPL:n jäseniksi.

Kiire valmistelussa, kokeilujen tuloksia ei odoteta

Esityksen tavoite eli työpaikkojen ja työnhakijoiden parempi kohtaanto, on hyvä. Se, päästäänkö tällä esityksellä siihen, ei tosin ole mitenkään taattua. HPL oudoksuu muutoksen kiirettä, varsinkin, kun aiemmista kokeiluista ei ole näyttöä paremmista tuloksista. Nimestään huolimatta kuntakokeilut eivät siis ole mitään kokeiluja, joiden tuloksia mitattaisiin ja maltettaisiin odottaa. Näyttääkin siltä, että esitys on enemmänkin poliittisen kompromissin tulos kuin tarkoin harkittu ja tutkimustuloksiin perustuva päätös.

Muutoksessa on kuitenkin mahdollisuus ja näytön paikka. Uskomme, että ainakin joillakin alueilla päästään parempiin tuloksiin jo pelkästään sillä, että muutos pakottaa erilaiseen tekemiseen ja alueilla on halu onnistua. Siten on hyvä, että vanhoja malleja välillä ravistellaan ja toki esityksen rahoitukselliset kannusteet kunnille tuovat toivottavasti oman lisäkannusteen.

Mielestämme lain tavoitteet on rakennettu liiaksi työnhakijoiden tarpeiden näkökulmasta käsin. Näkökulmana olisi pitänyt olla myös yritysten työvoimatarpeet ja avoinna olevien työpaikkojen täyttäminen. Ei ole järkevää ja kustannustehokasta tarjota kaikenlaisia palveluita työnhakijoille, jos palveluiden avulla työpaikat eivät tule täytetyiksi. Kun työnhakijaa koulutetaan ja valmennetaan, tavoitteena pitäisi olla, että avoin työpaikka saadaan täytettyä ja yritys saa työntekijän.

Yksityinen työnvälitys ja palveluntuottajat loistavat poissaolollaan

Hallituksen esityksestä puuttuvat lähes täysin yksityisen työnvälityksen ja palveluntuottajien rooli ja merkitys. On hämmästyttävää, miten monta sataa sivua käsittävästä esityksestä yksityinen työnvälitys ja palveluntuottajat suorastaan loistavat poissaolollaan. Ne on "unohdettu" nykytilan kuvauksestaikin, vaikka niiden merkitys on suuri ja yhteistyötä tehdään laajalla rintamalla. Kannamme huolta siitä, miten yhteistyö ja nykyiset toimintamallit saadaan siirrettyä TE-toimistoilta kunnille, kun yhteistyötä ei esityksessä edes noteerata, saati että siihen kannustettaisiin.

HPL esittää, että hallituksen esityksen puutteet korjattaisiin tältä osin. Esitykseen tulisi lisätä yksityisen työnvälityksen rooli ja merkitys, yhteistyön tärkeys sekä monituottajamallin kehittäminen. Esitykseen nykytilan kuvaukseen tulisi myös lisätä se laaja yhteistyö, jota yksityisen ja julkisen työnvälityksen sekä palveluntuottajien välillä tehdään nykyisin.

Yksityisellä ja julkisella työnvälityksellä on sama tavoite: löytää yritykselle työntekijöitä ja työnhakijoille työtä. Yhä useammin työpaikat tulevat auki yksityisen työnvälityksen

(henkilöstöpalveluyritysten) kautta rekrytoinnin käydessä muille yrityksille yhä haastavammaksi. Sekä yksityisen työnvälityksen että yksityisten palveluntuottajien vahvuus on siinä, että ne toimivat lähellä yrityksiä ja elinkeinoelämää. Ne ovat joustavia ja ketteriä sekä pystyvät näin ollen koko ajan kehittämään toimintaansa ja palveluitansa entistä vaikuttavimmiksi.

Yksityisten palveluntuottajien palvelut ovat vaikuttavia ja laadultaan hyviä. Julkista sektoria ei tule paisuttaa, silloin, kun yksityisellä sektorilla on tarjota palveluita, jotka toimivat ja ovat kustannustehokkaita. Julkisella sektorilla ei myöskään ole eikä tarvitse olla asiantuntemusta kaikkeen eli asiantuntevia palveluita kannattaa ostaa sellaisilta tahoilta, jotka ovat ko. palveluihin erikoistuneet. Ei ole siis syytä rikkoa sitä, mikä ei ole rikki. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä tulee tukea ja kehittää edelleen ja se pitäisi näkyä vahvasti myös tässä esityksessä.

Työllisyysalueista on tulossa liian pieniä

Hallituksen esityksessä on esitetty, että kunta voisi järjestää palvelut itsenäisesti, jos sen työvoiman määrä olisi vähintään 20 000 henkilöä. Kaikkien sellaisten kuntien, joiden työvoiman määrä jää alle 20 000 henkilön, tulisi sopia tehtävän hoitamisesta yhteistoiminnassa jonkin muun tai muiden kuntien kanssa.

HPL:n mielestä tämän kokoinen väestömäärä on työvoimapalveluiden järjestämisen kannalta aivan liian pieni alue. On varmasti niin, että tämä ymmärretään joillakin alueilla ja pyritään muodostamaan suurempia alueita, joilla palveluiden järjestäminen on järkevämpää. On myös hyvin todennäköistä, että tulee olemaan alueita, jotka juuri ja juuri täyttävät esitetyn väestömäärän minimin. Tällöin on erittäin suuri vaara, että palveluiden järjestämiskustannukset nousevat rajusti ja yksilöllisten palveluiden järjestäminen on mahdotonta.

HPL on huolissaan työvoiman liikkuvuudesta. Jos työllisyysalueet jäävät kovin pieniksi, on vaara, että kunnat ja järjestelmä ylipäätään eivät kannusta työnhakijoita hakeutumaan töihin yli aluerajojen ja näin ollen työnsaanti sekä avointen työpaikkojen täyttäminen vaikeutuu.

Palveluiden pirstaloituminen nostaa kustannuksia

HPL on huolissaan siitä, että palveluiden hankinnat pirstaloituvat hyvin pienille alueille. Työllisyydenhoidosta tulee kallista, epäasiantuntevaa ja tehotonta. Työllisyydenhoito tulisi keskittää selvästi laajemmille alueille, joille hankittaisiin keskitetysti palveluita. Näin voitaisiin varmistaa asiantuntijuus ja kustannustehokkuus ja palveluiden yhdenvertaisuus. Työikäisen väestön määrä pitäisi olla vähintään 100 000 – 300 000 työikäistä henkilöä. Kun nykyisin työvoimapalveluita on hankittu tarvelähtöisesti isommalle joukolle, jatkossa on vaarana, että esitys johtaa siihen, että jokainen kunta/kuntien yhteenliittymä joutuu jollakin tavalla järjestämään palveluita, joiden käyttö voi pahimmillaan olla hyvin sattumanvaraista.

On myös vaarana, että palveluiden räätälöitävyys kärsii. Jos alueet olisivat suurempia, niiden olisi mahdollista kerätä yhteen useita työnhakijoita, jotka hyötyisivät samanlaisesta valmennuksesta. Näin työnhakijalle voitaisiin tarjota juuri sellaista palvelua, mitä hän tarvitsee. Pienemmillä alueilla ei ole riittävästi työttömiä ja palveluita joudutaan niputtamaan yhdeksi palveluksi, jonka sisällön osalta joudutaan tekemään kompromisseja ja johtaa siihen, ettei palvelu ole oikein kenellekään täysin sopiva.

HPL on huolissaan myös siitä, ettei esitetyllä mallilla voida valtakunnallisesti tarjota työnhakijoille yhdenvertaisia palveluita. Kun osa alueista tulee luultavasti olemaan suurempia (esim. ehkä Pirkanmaa ja pk-seutu) ja osa jää hyvinkin pieniksi, on todennäköistä, ettei yhdenvertaisia palveluita voida taata.

Hankintaosaamisen taso huolestuttaa

Esityksenä on, että kunnat/työllisyysalueet vastaisivat jatkossa itse palveluiden hankinnoista. Jos alueet olisivat suurempia ja jos niitä olisi esim. noin kymmenkunta, se olisi järkevää. Kun esitys vääjäämättä johtaa siihen, että pienempiä alueita tulee syntymään, yksityisten palveluntuottajien kannalta hankintaosaamisen puuttuminen ja palveluiden pirstaloituminen on erittäin huolestuttavaa. Pienimmissä kunnissa ei ole juuri lainkaan hankintakokemusta eikä -osaamista. Ei ole järkevää hukata sitä hankintaosaamista, mikä ELYihin on kertynyt viime vuosien aikana. Kun hankintaosaamista ei ole, se vähentää entisestään kiinnostusta hankkia palveluita kilpailuttamalla. Ilman osaamista ja rutiinia, hankinta on työlästä ja altis virheille sekä valituksille ja siihen kuluu ylimääräisiä kustannuksia sekä henkilöresursseja.

Ellei esitystä muuteta työkäisen väestömäärän osalta isommiksi kuin 20.000, HPL esittää, että hankinnat pitäisi, ainakin pienempien kuntien osalta, keskittää osaavalle valtakunnalliselle tiimille, jotta voidaan varmistaa hankintaosaamisen laatu ja sen kehittäminen. Tämä toisi markkinoille vakautta, selkeyttä ja tasalaatuisia kilpailutuksia. Kun osaaminen keskitetään osaavalle tiimille, kustannuksia ja resursseja säästyy. Näin voitaisiin myös kehittää markkinavuoropuhelua ja kilpailutusten ehtoja siten, että siitä hyötyisivät kaikki osapuolet.

Kun kyse on alasta, jossa palveluntuottajat tuottavat palveluita käytännössä vain julkiselle sektorille, julkisen sektorin velvollisuutena on kehittää ja rakentaa toimivat markkinat. Se tarkoittaa mm. sitä, että hankinnat eivät poukkoile hallituskaudesta toiseen poliittisen ilmapiirin mukaan. Kun markkinoita kehitetään yhdessä pitkäjänteisesti, siitä hyötyvät kaikki osapuolet. Se vaatii jatkuvaa vuoropuhelua ja hankinta- ja tarjoamisosaamisen kehittämistä. Jos palveluntuottajat ajetaan ahtaalle, markkinoiden elpyminen ja uudelleen rakentaminen kestää kauan.

Viranomaistehtäviä pitäisi tarkastella uudelleen

Esityksen mukaan työnhakijan palveluprosessiin liittyvät tehtävät ja työnhakuvelvollisuuden asettaminen olisivat työvoimaviranomaisen tehtäviä. Tätä tulisi HPL:n mielestä tarkastella uudelleen. Varmasti nykyisten viranomaistehtävien joukossa on tehtäviä, jotka voitaisiin luokitella muiksi kuin viranomaistehtäviksi. HPL esittää, että tämä tarkastelu tehtäisiin tämän lakimuutoksen yhteydessä tai välittömästi lain hyväksyminen jälkeen jatkotyönä. Esimerkiksi työnhakijan alkukartoitukseen ja työnhakukeskusteluihin yksityisen työnvälityksen toimijoilla ja palveluntuottajilla olisi paljon osaamista ja asiantuntemusta, jota kannattaisi hyödyntää. Työnvälitystä saataisiin nopeutettua, kun työnhakijat ohjautuisivat nopeammin työpaikkoihin.

Yrityspalvelut osaksi työllisyyspalveluita

Esityksen mukaan yrityspalvelut siirrettäisiin ELYihin. Nykyinen malli, jossa työllisyyden kokeilukunnissa yrityspalvelut jäivät TE-toimistoihin kuntien hoitaessa työllisyyspalveluita, ei ole toiminut. Yrityspalvelut ja työllisyyspalvelut pitäisi olla samassa paikassa, jotta yhteistyö olisi saumatonta. Kun kunnilla on joka tapauksessa omiakin yrityspalveluita, on vaarana, että yrityksille tämä ”kahden luukun taktikka” näyttää sekavalta, varsinkin kun palveluita on vielä saatavissa muualtakin (Business Finland, Finnvera jne.) Varsinkin pienemmät yritykset toivovat, että palvelut saataisiin helposti ja vaivattomasti samasta paikasta. Esitys jättää julkisen yrityspalvelujärjestelmän edelleen hajanaiseksi ja pirstaleiseksi.

Tiedonsaantioikeudet myös yksityisen sektorin toimijoille

Esityksellä pitäisi laajentaa myös yksityisen työnvälityksen ja palveluntuottajien tiedonsaantioikeuksia työnhakijoiden tietoihin. HPL katsoo, että tämä on välttämätön muutos. Kun

henkilöstöpalveluyritykset pääsisivät selaamaan työnhakijoiden työnhakutietoja (edes anonymisti), sillä olisi iso merkitys työnvälityksen nopeuttamisessa.

Kun yksityisiltä palveluntuottajilta on hankittu esim. työllisyysvalmennusta, palveluntuottajat eivät nykyisin pääse katsomaan tai kirjaamaan työnhakijoita koskevia tietoja, tuloksia tai havaintoja työnhakijarekisteriin. Olisi välttämätöntä, että tiedot saataisiin siirrettyä, kun palvelua aloitetaan. Lisäksi palveluntuottajien pitäisi pystyä tekemään valmennuksen kestäessä ja päättyessä merkintöjä siitä, miten työnhakijan tilanne on edistynyt. Kun tämä ei ole mahdollista, tehdään paljon päällekkäistä toimintaa, joka ei ole kustannustehokasta ja järkevää. Vähintäänkin tämän pitäisi olla mahdollista suostumusperusteisesti hyödyntäen MyData-periaatetta.

Työllisyydenhoidon koordinointi on tarpeellista

HPL katsoo, että on tärkeää, että työllisyydenhoitoa koordinoidaan ja tarkastellaan myös valtakunnallisesti. Tämä on luonnollisesti työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla. HPL katsoo, että silloin, kun on pieniäkin merkkejä siitä, ettei kunta ole onnistunut työllisyydenhoidossaan, siihen tulee puuttua ripeästi eikä vasta vuosien kuluttua. HPL näkee TEM:n roolin myös tärkeänä hyvien käytäntöjen levittäjänä ja kokonaiskuvan muodostajana.

Valtioneuvostolla on perusteltua olla päätösvalta tilanteissa, joissa kunnat eivät pysty sopimaan työvoimapalveluiden järjestämisestä ja riittävän suuresta yhteisestä työllisyysalueesta.

Yleiskatteellinen rahoitus huolestuttaa

HPL on jonkun verran huolissaan siitä, ettei työllisyyspalveluihin ole lainkaan ns. korvamerkittyä rahaa. Vaarana on, että muut akuutimmat kunnan palvelut rahoitetaan ensin, eikä sen jälkeen työllisyyspalveluiden tuottamiseen jää varoja. Tämä olisi erittäin lyhytnäköistä ja huolestuttavaa.

HPL on pohtinut myös sitä, onko rahoitusmalli sellainen, että se kannustaa ja palkitsee riittävästi hyvästä työllisyydenhoidosta eikä suuresta työttömien määrästä.

Yhteenveto

- Kiire valmistelussa, kokeilujen tuloksia ei odoteta
- Yksityinen työnvälitys ja palveluntuottajat loistavat poissaolollaan
- Työllisyysalueista on tulossa liian pieniä
- Palveluiden pirstaloituminen nostaa kustannuksia
- Hankintaosaamisen taso huolestuttaa
- Viranomaistehtäviä pitäisi tarkastella uudelleen
- Yrityspalvelut osaksi työllisyyspalveluita
- Tiedonsaantioikeudet myös yksityisen sektorin toimijoille
- Työllisyydenhoidon koordinointi on tarpeellista
- Yleiskatteellinen rahoitus huolestuttaa

HENKILÖSTÖPALVELUYRITYSTEN LIITTO HPL

Merru Tuliara
toimitusjohtaja